

מומר לחופש

שיחה עם פרופ' ארתור גרין

במהלך חייו רעה פרופ' רבי ארתור גרין, מחבר הביוגרפיה רבת המכר של רבי נחמן מברסלב, "בעל הייסורים", בשדות רבים. בתור ניאו-חסידי וכמי שרואה עצמו, בין היתר, כממשיך דרכו של מרטין בובר, ייסד עוד בהיותו סטודנט למחשבת ישראל את חבורת שלום, שהיתה חלק מתנועת החבורות שביקשה לחדש את מושג החבורה הקבלית. פרופ' גרין, אחת מהדמויות המרכזיות בתנועת ההתחדשות היהודית, אומר שתפקידו של האדם בעולם הוא לפתוח את התודעה הפנימית עד להכרה שלא קיים דבר מלבד האלוהות. לא בטוח שהמסד הרבני היה הולך על זה

חזרה אחרת

"בשיחה שערכתי עם רב חרדי מסוים, מספר פרופסור גרין, "אמרתי לו: אין לך בלקסיקון המסורתי קטגוריה מתאימה כדי לשבץ בה אדם שכמותי. כל מה שיש לך אלה שתי ההגדרות של 'מומר לתיאבון' או 'מומר להכעיס', ואני אינני אף אחד משניהם. אני מומר לחופש הרוחני!"

פרופ' רבי ארתור גרין, המומר לחופש, מוכר יותר לקורא העברי בשמו הספרותי "אברהם יצחק גרין". תחת שם זה התפרסם בעברית בשנות השמונים ספרו "בעל הייסורים", השוטח בדרך מרתקת את הביוגרפיה של רבי נחמן מברסלב, ובשנה האחרונה יצא לאור בהוצאת עם עובד ספר קטן וחודר בשם "בקשו פני קראו בשמי" הנושא את כותרת המשנה "אמונתו של מחפש".

את הריאיון איתו בחרתי לפתוח בניסיון להבין מה נשתנה דורנו משאר הדורות, מה פשר ההתעוררות הרוחנית הפוקדת את העולם בעשורים האחרונים, ומה ההבדל לדעתו בין שנות השישים, שבהן היה פעיל מאוד כאחד ממנהיגי המהפכה הרוחנית ביהדות ארצות-הברית, לבין שנות התשעים המסתיימות בקרוב.

גרין: "אין ספק שיש התעניינות מחודשת במערב בתורות רוחניות שהוזנחו במאות השנים האחרונות בידי הציבור שנחשב לנאור ואינטליגנטי ומלומד. אני חושב שעברנו, עם תום מלחמת העולם השנייה, לעידן אחר. התחושה שהיתה קודם לכן, שהמדע יענה לכל השאלות וימלא את כל הצרכים שפעם מילאה האמונה הדתית, נכזבה. המלחמה על שני פניה המזויעים - השואה והפצצה האטומית - לימדה אותנו לקח. העולם החל לשאול את עצמו אם זו הבשורה הגדולה שטומן בחובו המדע המודרני. הצטרפה לכך העובדה שלאחר המלחמה הגענו במערב לרמת חיים שמאפשרת תרבות פנאי גדולה, שמביאה אנשים לכל מיני חוויות רוחניות בפינות נידחות בעולם. בני המערב משוטטים סביב הגלובוס, ואחרי כן מתחילים לשאול את עצמם בשביל מה כל זה, מהו ערך החיים, אם יש משהו מעל ומעבר לכל זה. יש כמיהה למשהו יותר בסיסי בחיים, מעבר לכל התפנוקים וההנאות והחוויות. שני הדברים הללו גם יחד גרמו למעבר שהתחיל בשנות השישים וממשיך בשנות התשעים. בשנות השמונים היתה

קצת נסיגה מזה. אז ראינו במערב הרבה סטודנטים, שבעבר היו פונים לאפיקים רוחניים או אפילו לאקדמיה, שהולכים ובונים לעצמם קריירה בעסקים. היתה אז גם רגישות יתר לנושא הבריאות, פיתוח הגוף הבריא, היופי הגופני, הכושר הספורטיבי וכדומה. בסיקסטיז ההתעוררות הרוחנית היתה כרוכה בתגליות החדשות בתחום הפסיכולוגי, והיו אנשים בולטים מאוד, כמו ג'ים מוריסון וג'ימי הנדריקס, שהסמים גרמו להם להרס סופני. זה בשילוב עם תעמולת ההפחדה המופרזת שזרעו דוכרי הממשלה האמריקנית כנגד השימוש בסמים עשו את שלהם בסופו של דבר, והיתה לאנשים מין תחושה של 'מתי אעשה גם אני לביתי?', התחוק הצורך לבנות בסיס בריא וסולידרי לחיים, אם זה במובן הכלכלי ואם במובן הגופני.

"בשנות התשעים בא כבר דור חדש שאוכזב שוב מהרדידות של התשובות ביחס למשמעות וערך החיים שרור ההורים מסוגל לספק לו, והוא חוזר אל החיפוש הרוחני. אבל זו תמיד היתה ותמיד תהיה תנועה של מעטים."

למה? הרי לפני החילון של התרבות כל העולם היה דתי, ולפחות באופן רשמי עסק בשאלות של משמעות ותוכן?

"אתה אמרת 'באופן רשמי'... הדת השתלטה אז על החיים והיא סיפקה תשובות, אבל ברור שלא כולם היו טיפוסים מחפשים, ורק מיעוט התעניין בשאלות העמוקות של הקיום. ניקח לדוגמה את החסידות: זו היתה תנועה עצומת ממדים, אבל רק מעטים התעניינו בתורות העמוקות של הבעש"ט ותלמידיו. רוב הציבור בא אליהם, כי האמין בכוחם לחולל נסים ונפלאות ולהעניק ברכות. לצערי החלק הזה של הדת עדיין חזק באזור שלכם. זה באמת אחד הדברים המפתיעים בעיני מבקר מארצות-הברית לראות עד כמה הצד של אמונות תפלות וקמיעות וברכות והפחד מכוחם של צדיקים עדיין קיים פה, בעוד שאצלנו פג תוקפו וכמעט שלא חושבים עליו כלל."

"לפני כמה שנים כתב פרופ' יוסף דן מאמר ב'הארץ' על כישלוננו של גרושם שלום לשכנע את הציבור בדבר טבעה ההגותי העמוק של הקבלה. שלום רצה שהאסוציאציה שתעורר המילה קבלה בציבור תהיה כזו של מחשבות עמוקות על חדירה אל תחום האין האלוהי, שינוי מצבי תודעה וכו' - כל מה שאנחנו נוטים לייחס למיסטיקה במיטבה. אבל יצא שניצחו אותו אנשים כמו הרב כרדורי, שמציגים את הקבלה כמאגיה, והעם עדיין סבור שקבלה זה עניין של הגרת עתידות וחלוקת קמיעות. מאגיה היא

1. "מומר לתיאבון" היא הגדרתו של אדם העובר על גודי ההלכה משום שאינו יכול לשלוט בתאוותו לדברים אסורים. "מומר להכעיס", לעומתו, הוא אדם

שיכול היה לשלוט על תאוותו, אך עובר בכל זאת על גודי ההלכה כדי לעשות דווקא.

עניין אגואיסטי בסופו של דבר. אין בה המובן של ההתמסרות לאל, אלא הניסיון לגרום לו לעזור לי ברצונות הארציים שלי, לזכות בכסף, בלבה של האוהבה או לנצח בבחירות...

"התפיסה של המיסטיקה היהודית היא שהכמיהה למחיקת האגו והשאיפה להגיע אל האחד הן השאיפות הגדולות. השאיפה הזו אכן מולידה גם ברכה, אבל זו לא ברכה שממוקדת באדם אחר, אלא העבודה הרוחנית של הצדיק משפיעה ברכה על העולם כולו. שהעולם יתברך בכללותו, ולא לצורך תועלת מסוימת."

בוא נתייחס קצת לנושא ההתחדשות הרוחנית והדת. למה אתה סובר שיש קשר הכרחי בין השתיים? אולי המסגרות הישנות של הדתות רק מקבעות את ההתעוררות החדשה בסדר שאיננו נחוץ לה? אולי צריכות לקום היום מסגרות של דתות חדשות? דתות סינקרטיות המלוות בנביאים מסוג חדש?

"אינני אוהב להטיף לאחרים כיצד הם צריכים לחיות, ולכן אדבר על הניסיון האישי שלי. בדרך כלל אינני מתיימר לכנות את עצמי מיסטיקאי, זו קצת יומרה שאינה מקובלת עלי. אבל אני מאמין באמת של המיסטיקה. אני חי בעולם שהאמת המיסטית היא האמת שלו: עולם שבו לא קיים אלא האחד, שהאמת האלוהית מצויה בכל וניתן לגלות את האלוהות בכל זמן ובכל מקום; עולם שבו התפקיד המרכזי של האדם זה לפתוח את העיניים הפנימיות - העין השלישית אם אתה רוצה לקרוא לזה כך - וכל הדת וכל המצוות ניתנו רק כמכשיר לפתיחת התודעה הפנימית הזו, עד להכרה שלא קיים דבר מלבד האלוהות. הגעתי להכרה הזאת דרך כלים יהודיים בעיקר. היו לי גם ניסיונות אחרים, מהתחום הפסיכודלי ומתחומים אחרים - ספרים כלליים, ספרות הון וספרי קסטנדה - אבל בסופו של דבר כל אלו היו השפעות חיצוניות. השפה העיקרית שלי, שפת החוויה הפנימית, היא שפה יהודית, של 'מלוא כל הארץ כבוד' ושל עולמות פנימיים ועליונים ושל 'מוחין דגולות ומחין דקטנות' וכל המינוח היהודי לחיים הפנימיים. את רוב הדברים שאבתי מן החסידות, אבל יש מונחים ששאבתי מספרות הקבלה הקדומה יותר שאיתה אני מנהל רומן ארוך למעלה משלושים שנה. אפילו שאני די רחוק מלחיות בעולם החיצוני שאותו הם מתארים - אני רחוק מלהיות חסיד או יהודי חרדי - ובכל זאת המקורות החסידיים והקבליים הם המעצבים את חיי הפנימיים.

"הספרות הזו מהווה את המפה שלי לחיי הרוח. אני יודע שאדם זקוק למפה, לא מפה גמורה ומוחלטת שאומרת לאדם היום תעשה כך ומחר אחרת - יש כאלה שזקוקים לכך, לעתים זה שלב חשוב בחיים - אבל אני טיפוס שזה זר לו לחלוטין. ובכל זאת השפה הזו נותנת לי מפה שבה אני יכול לאתר איפה אני ומה קורה בתוכי, להיכן אני מגיע ולהיכן אינני מגיע ולהיכן אני מתכוון להגיע וכו'. ולכן אני מאוד משבח את השימוש במפה ואני מאוד אסיר תודה ליהדותי שנתנה לי את המפה הזו ושפתחה לי את העולם הרוחני. "אם יש לאדם מפה אחרת - מפה בודהיסטית, או נוצרית או סופית - אין לי התנגדות לכך. אני מצטער על יהודי שמוצא לו מפה אחרת. בכל זאת אנחנו עם די קטן, ומתוכו רק מעטים מתעניינים במפות הפנימיות, והלק מהמעטים האלה מחזיקים את המסורת כל כך קרוב ללב, עד שהם חונקים אותה. הם לא נותנים למסורת הזו לחיות ולהשתנות כמו כל מסורת. הם כל כך מפתים מפני השינוי, עד שהמסורת שלהם לא תוכל לתרום את מה שביכולתה לתרום לעידן החדש הזה. ניקח לדוגמה את מה שקרה בכנסייה הקתולית בשנות השישים - המהפכה שחולל האפיפיור הקודם (יוחנן פאולוס ה-23): הוא פשוט ביטל טקסים שכבר אבד עליהם הכלח והוציא מן הלוח ימים מקודשים שראה שאין בהם עוד צורך; כל מה שכעצם הכביד וכבר לא היה רלוונטי לעובד השם הקתולי נופה בידי האפיפיור שהיתה לו, בלשון החסידים, 'עזות דקדושה'. אבל אצלנו אלו שמחזיקים במסורת חונקים אותה.

אז אם אתה אדם נאור ואינטליגנטי ומחפש ואתה מגזע יהודי ואתה נמשך ליהדות אז אולי אתה נקרא, בכלכלה האוניברסלית, לעשות משהו עם המסורת הזו. אם אתה אומר שאינך יכול משום שגרמו לך לשנוא את המסורת במדינה הזו, אז אני מבין אותך לגמרי ובשום אופן לא מגנה אותך על שאתה מוצא לך מפה אחרת - אבל להצטער על כך מותר לי."

המפגש בין יהדות לבודהיזם למשל יוצר מפה חדשה?

"אני לא חושב שכך נוצרות מפות חדשות. צריך רק לפתוח את המפות הישנות ולתת להן להיות מושפעות זו מזו. אנחנו לומדים כיום מהמזרח הרחוק הרבה מאוד על השתיקה ועל המדיטציה ואולי אף יותר. אני מאוד מברך על כך. זה ישפר את היהדות. היהדות שנמסור בעקבות כך לבנינו תהיה יותר טובה ויותר עמוקה מזו שקיבלנו מאבותינו. אבל התוספת הזו צריכה להתאקלם בכלים יהודיים: אם על ידי גילוי שיטות עתיקות של מדיטציה עברית, או שלוקחים שיטה בודהיסטית ומעבירים אותה מאותיות

האישה המודרנית היא ממש 'בריייה חדשה' שלא היתה קיימת כלל בתקופת חז"ל. כך שאני חושב שבעינינו ההלכה היהודית בתחום הזה צריך לחדש מהשורש ולבנות אותו מחדש, כי לאישה החדשה הזו כמעט אין שייכות למשניות העתיקות שנכתבו עליה. ניתן ללמוד מהן אמנם איזו חכמה עתיקה, אבל הייתי אומר שכאן צריך ממש מפעל של כתיבת 'סדר נשים' חדש ביחס לבריייה החדשה הזו, שהיא אישה עצמאית ושוויונית

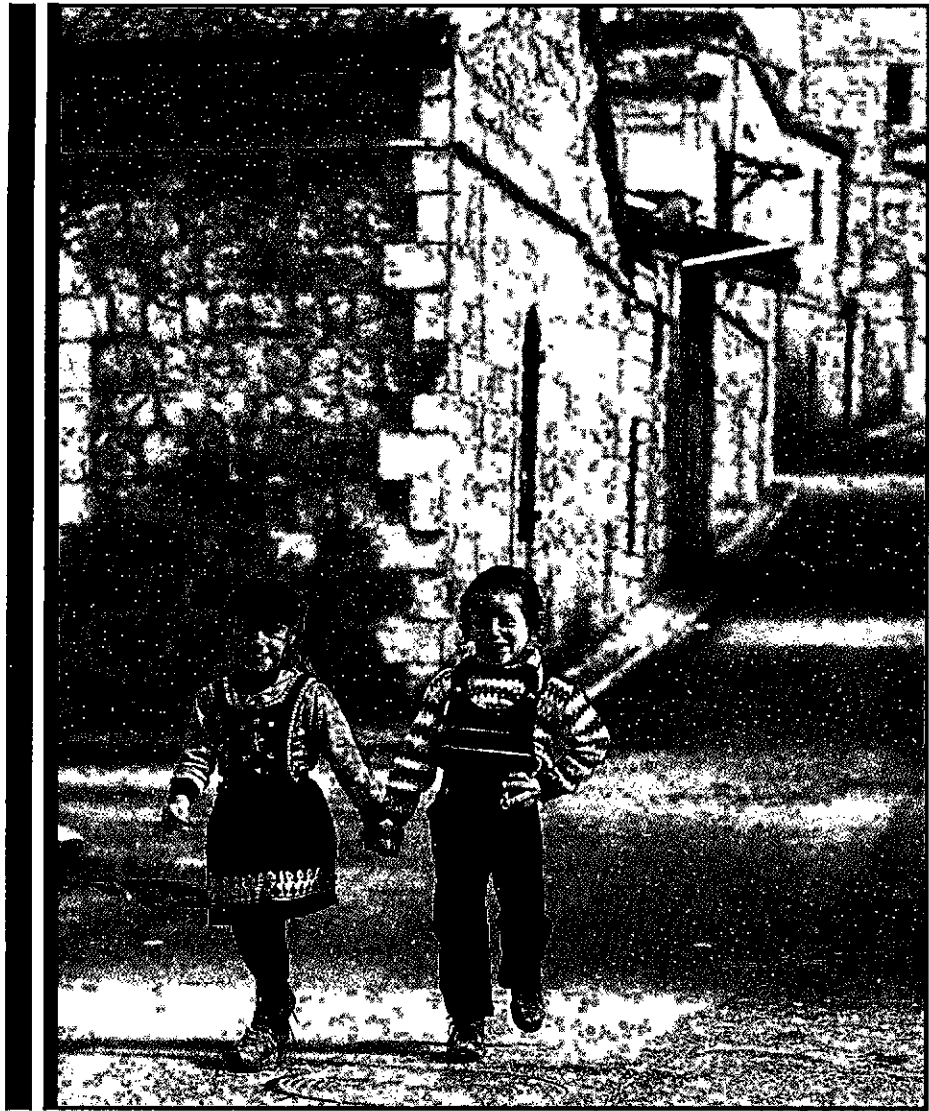
צילום: אהרן אסא

פרופ' ארנור גרין

הינדיות לאותיות עבריות, או שלוקחים את הצ'אקרות ומתרגמים אותן לספירות כדי לשקף גם את החכמה היהודית העתיקה בכלים יהודיים. אני בעד כל הרברים האלה, אבל אני חושב שצריך יהדות פתוחה והינדואיזם פתוח שחיים זה לצד זה ולא שילוב גמור של שניהם. כי אז אין לך העומק שקיים בביטוי שיש לו דורות על דורות של שימוש, שיש לו אבות ואימהות. בתור מי שהתנסה במשך שנים בדרך של חיפוש רוחני, כל מה שאני יכול להעיד זה שעבורי אורח חיים פתוח ונאור הנשען בעיקר על מסורת אחת, זו הדרך שבשבילי הצליחה ונמצאת כפורייה.

"השיחה שלנו, דרך אגב, מזכירה לי שיחה דומה שהתקיימה לפני כשלושים שנה ביני לבין כמה חברים. חשבנו אז שאם תיווצר דת קוסמופוליטית חדשה, דת שלוקחת מכל הדתות, מה ניקח לתוכה מהיהדות? מוסיקה לא ניקח מהיהדות; נעדיף לקחת זאת מהכנסייה הנוצרית. וגם ענייני אכילה נעדיף לקחת מהעולם המקרוביטי ולא מדיני כשרות של היהדות. אבל כן ניקח את השבת! זה דבר גדול שחידשה של היהדות, שניתן וצריך לעצור ליום אחד בשבוע את המירוץ השוטף של החיים. וגם ניקח מהיהדות את המתודה הפרשנית, כלומר שניתן להחזיק בטקסטים עתיקים מאוד, אבל לפרש אותם בכל פעם מחדש ולרענן את האמונה בכל פעם מחדש בכוח יצירת. אלה דברים חשובים מאוד שיש ליהדות לתרום. אבל בעצם החלטנו אז, ואני מחליט כך גם עתה, שלא זו

צילום: טל גליק

אני מכיר כזה שלשם הרבקות, לשם הנשימה הארוכה של הקדושה, אני זקוק להרבה מאוד חופש כדי להתקרב לאחד, ולא יכול להיות כבול מדי בכבלים ההלכתיים. לכן אני צריך להיות אחראי על מה שנכון לי ומה שלא נכון לי לקבל מן העולם הרבני של אבותי."

מושג ה"ניאו-חסידות" הוא מושג שאתה חירשת?

"בכלל לא. מאז תחילת המאה דיברו על כך. בחוג של י"ל פרץ רצו ליצור מין חסידות ספרותית, ואחר כך היו שני אנשים גדולים שיצרו גישה של ניאו חסידות, כלומר יצרו כלי שדרכו ניתן להביא את האמיתות העמוקות של החסידות לאנשים שאינם חיים ואינם מתכוונים לחיות בתוך מסגרת ההלכה. אני מתכוון למרטין בובר בעולם המערב-אירופי ולרב הלל צייטלין בעולם המזרח-אירופי. השואה שבאה אחר כך העלתה את חשיבותן של גישות אחרות בעולם היהודי שהיו נזקקות אולי יותר לשיקום הדרור. אבל אחר כך באו שני יהודים טובים, שניהם תלמידי חב"ד, והצליחו לחדש את הניאו-חסידות בשנות החמישים בארצות-הברית. אני מתכוון לרבי שלמה קרליבך עליו השלום וייברל לחיים ארוכים ידידי רבי זלמן שאכטר-שלומי שפעיל עד היום בתחום זה. הם עשו זאת פחות מתוך מושגיו העיוניים של בובר ויותר מתוך חוויית החיים הניאו-חסידית, ונדמה לי שהצליחו בכך מאוד. אני, כממשיך דרכם גם של אלו וגם של אלו, רואה עצמי אמנם יותר בצד של היצירה ההגותית החדשה, אבל היה לי ניסיון מאוד חשוב ומוצלח בהקמת 'חבורת שלום' בבוסטון."

"חבורת שלום" היתה החבורה הראשונה מתנועת החבורות שקמה בשנות השישים בארצות הברית. ארתור גרין, אז סטודנט למחשבת ישראל,

דרכי. דומני שמספיקה לאדם מסורת אחת. ואולי זה אומר משהו עמוק יותר על טבעי האישי. אני אומר כך גם כפרשת הנשים וגם כפרשת הדתות, שאחת מספיקה לי והיא ממלאת לי את החלל הגדול, אבל אולי זה אומר משהו פשוט על האופי שלי."

ובכל זאת, לפחות בתחום הדתי, אתה מעשיר את החוויה גם דרך דתות אחרות...

גרין (בחיור): "כן כן, אני בעד ההעשרה הזו..."

מתי חל אצלך שינוי בתפיסת עצמך כמי שלוקח אחריות על חייו ועל היתדות שלו?

"זה חל אצלי רק בשלב השני של החבירה למסורת. בשלב הראשון הייתי כמו ספוג. קיבלתי הכל ורציתי לקיים הכל. הייתי בכיוון די חרדי, עד שבגיל שמונה-עשרה ראיתי שזה כמעט שיגע אותי. ביום הולדתי השמונה-עשרה לקחתי את עצמי לאיזו מסעדה לא כשרה ואכלתי שני המבורגרים וגמרתי עם כל השלב המתחרד באופן חד וקיצוני."

"לקח לי עוד שנה שנתיים של חיפוש זהות יהודית לא דתית בעולמות של ציונות וספרות אידישית ובכל מיני מקומות, אבל בסוף נוכחתי לדעת שמה שמדבר אלי באמת זו היהדות כשפת הנשמה. ואז חזרתי שוב לאהבת המסורת, אבל תמיד מתוך ידיעה שאם אני מתקרב יותר מדי לחיים הכפופים למשמעת הלכתית אני נוטה למעורר. לכן ידעתי שאהיה יהודי קרוב למיסטיקה ניאו-חסידית והרבה יותר מרוחק מהאופן שבו חיים החסידים בקהילותיהם. אז קיבלתי אחריות על החיים הרוחניים שלי. אבל אני לא יכול לתת את זה כמרשם לכל אחד. אני כאמור מומר לחופש רוחני."

כמעט בכל המסורות הרוחניות העתיקות שירשנו, האומרות שצריך להיזהר ולהישמר בתחום הזה ושיש בו ערך לאיפוק, את כל זה צריך לקחת מאוד ברצינות. אני לא קובע שום הלכה, אבל יש להתייחס מאוד בכובד ראש גם לחלק הזה של המסורות הרוחניות.

"שנית: אני חושב שאדם המתעמק באיוושהי מדיטציה מגיע לעתים קרובות מאוד למקומות הפנימיים שבו, ומתוודע אל המהות שמאחורי הזיהוי המיני העיקרי שלו. הוא מגלה שגם ההפרדה הזו שבין זכר ונקבה, כמו כל ההפרדות בין אור וחושך, יום ולילה, שמים וארץ וכל הדואליזמים הרבים של העולם, גם היא אינה אלא עוד דואליזם. ויש להגיע למקום טרום-דואליסטי, שהוא לפני, או למעלה, או פנימי יותר - אני מעדיף תמיד לומר 'פנימי' מאשר 'למעלה' - מן החלוקה הדואליסטית הזו. שם הוא יגלה גם את הצד הנקי שלו והיא תגלה גם את הצד הזכרי שלה. אבל שניהם יגלו שגם מעבר לזה שורה האחד, שאינו ניתן לשום הגדרה מינית. הגילוי הזה אצל הזכר, של הנקבה הפנימית, אינו צריך להתבטא בהתנהגות מינית פיסית שונה. אינני חייב לחפש גבר אחר שיעשה אותי לנקבה, רק משום שגיליתי את הנקבה הפנימית שבתוכי. יש אנשים שרוצים להתנסות בעניינים האלה, ואין לי התנגדות נחרצת כנגד זה בשום אופן, אבל עצם הגילוי של הנקבה הפנימית לא מחייב זאת. מה שהוא כן מחייב זה הבנה עמוקה יותר של המין האחר והזדהות עמוקה יותר עם האנושות בכללה. ובתוך היחס העיקרי שהאדם נתון בו, שהוא היחס הווגי, צריך לפתוח מאוד את השיחה בעניין הזה ולראות לאן זה מוביל בחיי הזוג.

"אני עדיין סבור שהמבנה הווגי של שני בני אדם - בין אם אלו זכר ונקבה או שני זכרים או שתי נקבות - הוא המבנה העיקרי האיריאלי לחיי המשפחה. בשנות השישים הייתי תיאורטית פתוח הרבה יותר. הייתי קצת חסיד של אנשים כמו נרמן או' בראון והרברט מרקוזה שדגלו כרב צורניות הכי נרחבת של הביטוי המיני - עם כל דבר ובכל אופן. בפועל זה לא התקיים בחיים שלי, אף שהאמנתי בכך תיאורטית. כיום גם אני נעשיתי קצת יותר שמרן. אני חושב שהמצב הווגי הוא נכון לאדם, והווגיות הקרמונית של אדם וחיה משקפת את הווגיות של אלוהים ואדם. הקב"ה

נמנה עם מייסדיה. תנועת החבורות ביקשה לחדש את מושג החבורה הקבלית - קבוצת חברים קטנה המתגבשת סביב נושאים של עבודת ה' - ואת "בית החסידים" האינטימי בתוך העולם הרפורמי והקונסרבטיבי שהיה עד אז יבש ומשמים מבחינה רוחנית. חבורת שלום שימשה בדרך אגב גם מקלט לסטודנטים יהודיים שביקשו מפלט מן הגיוס למלחמת וייטנאם. אף שבזמנו התגאה ארתור דבדר, היום, כך אמר לי פעם, יש לו הרהורים אחרים בנדון. האם נכון היה לעזור דווקא ליהודים להימלט מן המערכה ובכך לגרום אולי למותם של יותר שחורים ופורטוריקנים שלא היה להם לובי חזק שיגונן עליהם?

האם חירוש פני היהדות הוא מלאכת היחידים, או שנדרשת קהילה חיה, שתפנים דרך חיים של התחדשות כדי שזה "יתפוס"?

"תמיד יש טיפוסים שדי להם בספרים וקצת הרבה שקט, והם יכולים לחיות חיים מלאים ומאושרים בעולמם הפרטי. אבל בעיקר חשובה הקבוצה הקטנה, האינטימית, קבוצה של עד עשרים חברים שמתאספים יחדיו לחלוק את החוויות הדתיות ואת ההתנסות הרוחנית שלהם. אם זה מתקיים כחלק מן הקהילה או בצד הקהילה, זה כבר דבר שולי. בחיים שלי היתה לחבורה חשיבות עצומה, ועד היום החברים הקרובים שלי, אחי לרוח, הם בני חבורת שלום מלפני שלושים שנה ויותר. אני לא הי כן כיום, ואני מצטער על כך, אבל כאן בירושלים אני רואה שיש לכם אפשרויות ליצור קבוצות שכאלו, ואני רוצה לעודד אתכם לעשות זאת."

האם שנות התשעים מפוכחות יותר? אולי בוגרות יותר מהסיקסטזי? "לא בטוח. את זה תשפוט ההיסטוריה בעוד עשרים שלושים שנה. אבל יש כמה דברים שבהם למדנו לקח. אחד מהם הוא התחום של המתירנות המינית. היום, הרבה בגלל האיידס, יש ריסון גדול יותר בתחום הזה. יחד עם זה אני חושב שהפתיחות לתופעות בי-סקסואליות גדולה יותר כיום מאשר בשנות השישים."

כיצד אתה רואה באמת את התחום הזה, תחום חיי המין והמשפחה, כמושפע מהתהפוכות בתפיסת האלהות ותפיסת מקומו של האדם - גבר כאישה - בעולם?

"דאשית, הייתי אומר שצריך להתייחס ברצינות לאזהרות הקיימות

עולם שלם נפתח בפניכם

היחידה ללימודי העשרה של מכללת מדיסין

- פנג שווי
- רייקי סייקים
- גוף האדם
- מבוא לפסיכולוגיה הוליסטית
- תזונה ובישול סיני מסורתי
- זן מדיטציה
- התשבץ הפנימי
- מדיטציה - אמנות "הכאן והעכשיו"
- טאי צ'י
- צ'י גונג
- אשטנגה יוגה
- הומאופתיה למשפחה
- שיאצו הורים וילדים
- שיאצו - לגעת בחוויה
- תזונה טבעית
- מבוא לרפואה משלימה

מדויסין

指压

המכללה לרפואה משלימה

בניהול אקדמי של ד"ר ראוול חרדימי (M.D.), חן כיים (D.A.C.), ד"ר יאיר מימון (O.M.D.)

היחידה ללימודי העשרה של מכללת מדיסין מציעה מגוון של סדנאות וקורסי העשרה המיועדים לקהל הרחב וקהל הסטודנטים של המכללה.

תל אביב: טל. 1-800-22-11-91, חיפה: טל. 04-8218219, ראשון לציון: טל. 1-800-68-6666, בני ברק: טל. 03-5799755, כפר סבא: טל. 1-800-22-11-91, באר שבע: טל. 07-6284250

לקבלת ידיעון וייעוץ אישי צלצלו

1-800-22-11-91

ידע שלא טוב היות האדם לבדו, כי הוא יודע טוב מאוד מה זה להיות לבדו, והוא ברא את האדם להיות לו בכיכול לחברה. לכן הוא מבין טוב שלאדם לא טוב להיות לבדו והוא בונה לו את המצב הווגי."

אבל גם במסורת הקדמונית שלנו אין בלבדיות למצב הווגי. ריבוי נשים היה דבר מצוי, ואולי המסורת בעצם מכירה בצורך של גיוון ההתנסות בתחום הארטי, אלא שהיא התירה זאת בזמנו רק לגברים...

"שיר השירים הוא רומן בין בני זוג שרואים זה את זה ככלבירים, וגם כשלאבהם היו שלוש נשים, המסורת מעבירה את הרברים באופן שנתפס כאילו היתה לו באמת רק אישה אחת. אני מוכן לומר שיש שלושה שינויים שאני מקבל אותם ומברך עליהם בתחום המיני: האחד הוא מקום האישה, התפיסה שהאישה היא פרטנרית מלאה בנישואין והיא איננה קניין או נציגות בית אביו. האישה המודרנית היא ממש 'ברייה חדשה' שלא היתה קיימת כלל בתקופת חז"ל. כך שאני חושב שבענייני ההלכה היהודית בתחום הזה צריך לחדש מהשורש ולבנות אותו מחדש, כי לאישה החדשה הזו כמעט אין שייכות למשניות העתיקות שנכתבו עליה. ניתן ללמוד מהן אמנם איזו חכמה עתיקה, אבל הייתי אומר שכאן צריך ממש מפעל של כתיבת 'סדר נשים' חדש ביחס לברייה החדשה הזו, שהיא אישה עצמאית ושוויונית."

גריין: "אנחנו חייבים לשנות בגדול את הכימיה ביחסים עם הערבים. הוויכוח על כל מטר אדמה תמיד פוגע ביהדותנו. אנחנו צריכים להראות, גם לעצמנו, שאנחנו לא עם של תגרנים קטנים. ואפשר לעשות זאת על ידי מחווה גדולה של אדיבות ופתיחות בעניין הסמלי והגדול של ירושלים"

"שנית, נדמה לי שהגענו לעידן שצריך להשתחרר בו לגמרי מן הפחד הגדול מן ההומוסקסואליות. יש אנשים הומוסקסואלים, ואני מאוד הייתי רוצה שהם יזכו לחיים תקינים, חיי זוגיות ואהבה לכל דבר, ואני בעד שוויון גמור בעניין הזה, הן לגברים והן לנשים. בשנות השבעים והשמונים חששתי מאוד שתהיה ריאקציה אלימה ליציאה של ההומוסקסואליות מהארון. חששתי שהחברה לא תוכל לסבול את זה, כי יש פחד עצום, אצל גברים בעיקר, מפני הנטיות ההומוסקסואליות של עצמם, ולשמחתי הגדולה חששתי נתברר."

"עניין שלישי הוא הגיל: אני מסכים שבעידן שבו מתחתנים בגיל 25-35, אבל מתבגרים מינית בגיל 12-13, קשה וגם לא רצוי לזהות כל ניסיון מיני עד הנישואין. ייתכן שצריך לחשוב על איזשהו טקס שיבטא את הכניסה של בני זוג לחיות ביחד כחברים עוד לפני הנישואין, איזה מין טקס אירוסין מסוג כלשהו, אבל השאלה הטקסטית היא משנית. העיקר הוא למצוא בסיס לזוגיות אוהבת ואחראית גם לפני הנישואין. כשאני עורך טקס נישואין לבני זוג אני נוטה להשמיט את המשפט האומר "אשר אסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקירושין". אני חושב שזה שקר גמור כיום, כשלמעשה אנחנו יודעים שגם לפני הנישואין הזוג הזה חי יחד, לעתים כמה שנים טובות."

"עם שלושת השינויים הגדולים הללו של העת החדשה כראי לדעת לקחת פסק זמן, ולבחון רק בעוד כמה שנים איך זה השפיע על חיי המשפחה ולכן אנחנו מתקדמים הלאה."

אנחנו יושבים במטבח של משפחת גריין בירושלים. בקרב מסתיימת השנה שעושה המשפחה בארץ. רבי ארתור גריין הוא פרופסור למחשבת ישראל באוניברסיטת ברנדייס, אבל השנה הוא הוזמן בידי האוניברסיטה העברית כעמית למחקר ספר הווהר שנערך בירושלים, במכון ללימודים מתקדמים. מדי פעם קם ארט להכין לנו קפה, ואני נזכר כיצד סיפר לי פעם על החבר של הבת שלו, שמצא מאמר שבו כתב ארט על הצורך להתיר קרבה בין המינים לפני הנישואין. החבר התקשר יום אחד, והתחיל לשבח את האבא של החברה שלו על טיב המאמר... ארט סיפר לי איך בתוכו הוא

רצה לומר כן כן, זה יופי של מאמר, אבל לא כתבתי אותו בשביל החבר של הבת שלי...

דיברנו על השלכותיה של ההתחדשות היהודית בתחום חיי המשפחה, אבל קיימת גם משפחה גדולה יותר - משפחת העמים - עד כמה לדעתך צריכה להיות להתחדשות פני היהדות בארץ השלכה ישירה על יחסינו עם בני דודינו הערבים?

"היהדות, כאחת מן המורשות הגדולות, עוברת כיום את המבחן הגדול אולי בכל תולדותיה. היתה לנו הרבה מאוד דורות הזכות הגדולה להיות נרפים ולא ורדפים. ולכן יכולנו להשתולל במין התעלות מוסרית ולומר תמיד "דאה ריכונו של עולם מה עוללו לנו!" אנחנו היינו הקרבנות, והגויים היו תמיד הרשעים. אבל עכשיו, עם הקמת המדינה, ועוד יותר עם כיבוש הגדה והרצועה, הגיע זמן המבחן שבו אנחנו שולטים פתאום בעם אחר, ונבחנים כיצד אנחנו מיישמים את התפיסות המוסריות שלנו. ואני חושב שאנחנו נכשלים בכך כישלון חרוץ, כישלון שאין לו סוף! אני לא מתעלם מן הסכנות האמיתיות וגם לא משלה את עצמי ואומר שהפלטטינים קיבלו לגמרי את עובדת קיומנו כאן, ובכל זאת השפלת בני אדם ללא צורך ועינוי אסירים לעתים קרובות ללא צורך ופיצוץ מיותר של בתים - כל אלו אינם עולים בשום אופן בקנה אחד עם מה שאני יכול לקרוא לו מוסר יהודי."

"אני מאמין שאנחנו צריכים לראות את עצמנו כעם קדוש - לא עם שנבחר בידי האל, אלא עם שבחר להתמסר לאל, להיות מסור מתחילתו לאידיאלים מסוימים. זו בחירה שלנו ואנחנו במידה מסוימת מושבעים ועומדים על כך מהר סיני. זאת אומרת שהקיום היהודי אינו סתם קיום. אנחנו לא נגיע לעולם לנורמליות. הקיום שלנו לעולם לא יהיה כמו של סתם עם החי בארצו, כמו ההונגרים למשל. אנחנו שואלים שאלות של מהות ערכית ואנושית על משמעות החיים. והמסר העיקרי המוסרי שיש ליהדות למסור לעולם זה המסר שכל אדם נברא בצלם אלוהים."

"כשרבי עקיבא אמר ש'אהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה, ענה לו בן עזאי ואמר שהעניין של צלם אלוהים שבאדם הוא כלל גדול מזה. אהבה היא לא דבר שתמיד ניתן ליישמו, אבל ההכרה בכבודו וצלמו של האחר היא הכלל היסודי. אם אין לך את זה אין לך כלום."

"אנחנו חייבים לשנות בגדול את הכימיה ביחסים עם הערבים. הוויכוח על כל מטר אדמה תמיד פוגע ביהדותנו. אנחנו צריכים להראות, גם לעצמנו, שאנחנו לא עם של תגרנים קטנים. ואפשר לעשות זאת על ידי מחווה גדולה של אדיבות ופתיחות בעניין הסמלי והגדול של ירושלים. אני חושב שצריך להכריז שיש מקום לשני העמים בעיר הזאת, ולמצוא גישה שבה תישאר ירושלים מאוחדת בריבונות משותפת כבירת שני העמים. זה לא יפגע בכיטוחן ישראל, אבל יראה לפלסטינים שבאמת השתנינו, ויראה גם לכל האומות - בקוסובו ורואנדה וצ'צ'ניה וסרילנקה ובכל המקומות שעוד הורגים ונהרגים בשביל דונם פה ודונם שם - שניתן גם ליצור יחס אחר בין עמים. והנושא המתאים לזה לרעתי הוא הנושא של ירושלים עיר הקודש."

האם גישות שכאלה יכולות לצמוח מן העולם הדתי?

"הלוראי שהיה אומץ לאנשי מימד לומר דברים כאלה, אבל חוששני שלא כך יהיה. אני חושב שרק מיעוט מקרב הציבור הדתי, שבכללותו קרוב היום מדי לפונדמנטליזם ומושפע מאוד מן החרדים, יוכל לשאת חידוש שכזה. את ההתחדשות הזו צריכים לשאת אולי אנשים כמו הציבור שקורא את 'חיים אחרים'..."

כששאלתי את פרופ' ארתור גריין לקראת סיום אם יש עוד משהו שהיה רוצה לומר ולא שאלתי עליו, ענה תחילה בבדיחות הדעת "כבר שאלתי יותר מדי ואני דיברתי יותר מדי", אבל אז הוא נזכר שיש בעצם משהו שהוא רוצה להראות לי ושלף ספר בכריכת קורש "תורת היהודי הקדוש מפשיסחא". זה ספר שלא אני כתבתי ולא אתה ערכת, הוא אומר, אז בוא תראה מה כתוב פה. ארט פותח את הספר באמצעו ומצביע על דיון בנושא עישון המקטרת: "עשן ראשי תיבות 'נחש שרף ע'קרב לומר שמי שאינו יכול לבער מן העולם בעישון הלולקע (=מקטרת) אל יעשן". אבל בהוספות נאמר בשם אחד מתלמידי המגיד הקדוש: 'מקטרת ארוכה טובה לבטל מרה שחורה ולהמשיך שמחה, ורמו לכך ש'מח נפש ע'בדך ראשי תיבות עשן, ובכל מקום בספרים הקדושים שכתוב צ"ע (=צריך עיון), הוא צריך עישון! כי לעיין ולהעמיק באיזה עניין טוב צריך לעשן הלולקע."

"ומה היה להם באותה הלולקע? מקשה פרופ' גריין, ועונה בחיוך: "גם דבר זה לא נתברר כל צרכו וצריך עיון..."

חיים אחרים

הירחון הישראלי לרפואה טבעית, מיסטיקה וחשיבה אלטרנטיבית

שיעת גרינברג
כף החל, הכאב והחברים

לפני בראשית
לקראת הפסחבל האלטרנטיבי

השאמאן היהודי
הרב ונקלר באהלי האש-אנים

השאמאניזם החדש
סדנה עם ארוון פרמאן

בעקבות אנדרו ייל
כתב היצואני בעקבות ישוה
שפעות לפריאות שלמה

לחדש יהדות מהשורש
ריאן עם הרב פת' ארתור גרין

מעון אים בית
על מסגרת חינוך לגיל הנו

יצא מהאזניים
האזניים כמעל לתהליכי ריפוי

המדען האזטרי
שעות הריפוי של פת' טייבסקי

ה'פנוזה
תהליכים
מתרדמה
לסוגסטיה

פסיכולוגיה על דיפאן ואקסטה • קבלה בן מיטש לקדש וחול • כמה גישות לתפליה החיים • אתרי
פריאות טבעית באנטרנט • התמסחות לריק פוחל נמיה • עוד פרייטשיל להפריא • צמחי סרפא: על טעם
פריאות וצבע • רפואה באוהיה סלאפם • עין על חסונה פליק סוהוה אחת